

Шевченко - дітям

*Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь,
й свого не цурайтесь.*
Т. Шевченко

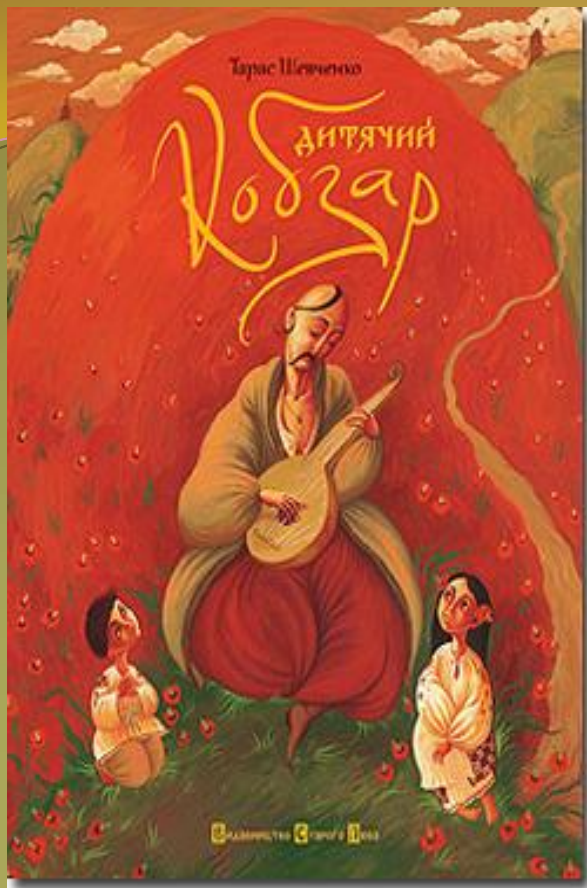
Т.Г.Шевченко – у своїй поетичній творчості, в листах, у прозі й щоденнику висловлював думки про виховання дітей, виявляв глибокий інтерес до навчання їх. Він написав "Буквар", готувався написати ще ряд шкільних підручників (з арифметики, етнографії, історії).

Шевченко вважав, що велика справа виховання дитини мусить бути зосереджена передусім у руках матері. Саме такими були погляди народу на роль матері ("Не та мати, що родила, а та, що до розуму довела"). У віршах поет показав глибоку любов матері-селянки до своєї дитини:

У нашій раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.
("У нашій раї на землі").

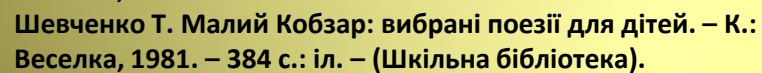
З глибоким проникненням у психологію дитини Шевченко змалював образи дітей у багатьох своїх творах. Так, у поемі "Гайдамаки" він згадує про те глибоке враження, яке справили на нього спогади його діда – учасника повстання гайдамаків, як він, ще дитина, плакав, слухаючи дідові розповіді, і на все життя зберіг їх у своїй пам'яті, щоб розповісти потім онукам про боротьбу українського народу в минулому.

Великого значення надавав Шевченко читанню і ознайомленню з книгами позитивного змісту. "Дивною й ненатуральною здається... людина, яка існує без книги", – писав він у повісті "Прогулка с удовольствием и не без морали".

Шевченко Т.Г. Дитячий Кобзар. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2012. – 61 с.

Величезного значення у вихованні дітей надавав поет і народній творчості. Фольклорні твори, вважав він, сприяють вихованню в душі здорової народної моралі, тому в свій "Буквар" Шевченко включив дві народні думи ("Про Марусю Богуславку" та "Про Олексія Поповича"), а також багато народних прислів'їв і приказок.

М.Костомаров у своїх спогадах про Шевченка розповідав: "Взагалі до дітей він відчував велику ніжність. Буваючи на селі, Тарас Григорович збирав навколо себе селянських дітей, розповідав їм казки, з серйозним виглядом робив їм пищики і скоро викликав у малюків прихильність до себе".

Т.Г.Шевченко у своїх художніх творах розробляв цілком нову тематику, широко змальовував життя трудящих, з великою пристрасстю захищав їх, був непримиренним ворогом самодержавно-кріпосницької системи. Револьюційно-демократичні ідеї Шевченко втілював у глибоко емоційній, простій і дохідливій поезії, в яскравих реалістичних картинах. Шевченко широко використовував багатства живої народної мови. Свої твори Шевченко писав для дорослих, але він завжди вважав, що його читачами можуть бути і діти.

І справді, твори поета стали улюбленими для дітей різного віку. Поезія Шевченка настільки доступна для дітей за своєю тематикою й художніми якостями, що стала невід'ємною частиною дитячої літератури.

Шевченко Т. Мені тринадцятий минало. – К.: Веселка, 1972. – 20 с.

Шевченко Т. Мені тринадцятий минало: вибрані поезії / Т.Шевченко. – К.: Веселка, 1994. – 155 с.: іл.

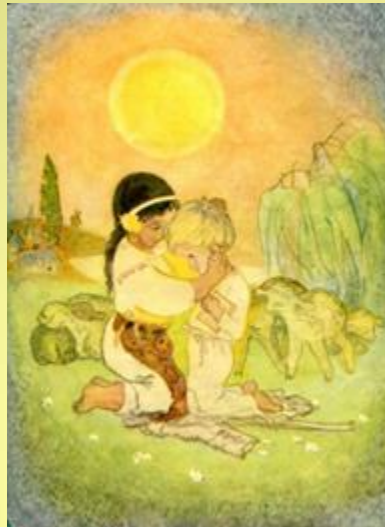
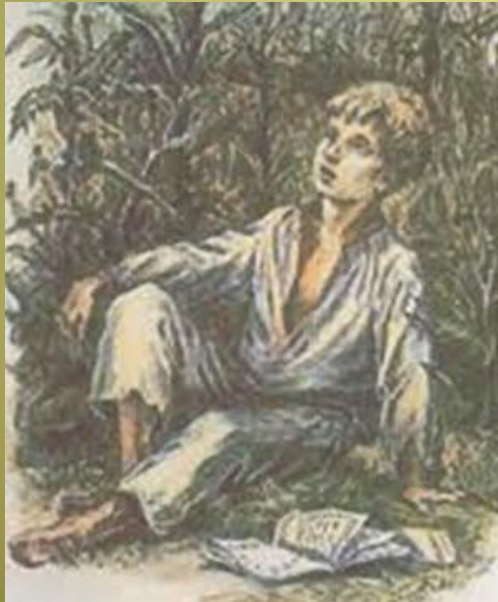
Шевченко Т. Мені тринадцятий минало. – К.: Веселка, 1985. – 38 с., іл.

У дитяче читання ввійшло багато віршів Шевченка, які мають автобіографічний характер. Це, зокрема, ліричні вірші, в яких Шевченко згадує про своє важке дитинство. Але це не розповідь про особисте життя, в них відбито типові картини кріпосницької дійсності, життя дітей кріпаків. Таким є вірш "Мені тринадцятий минало". В ньому відтворена складність і глибина почуттів маленького хлопчика-пастушка. Глибоко вразлива дитяча душа з радістю сприймає барвистий світ: серед зелені, під теплим сонцем, коли все навколо ніби раділо і "ягня, здається, веселилось", весело і приємно було хлопчикові.

Але ці враження і почуття швидко змінюються іншими. Спогади про втрату батьків, важке сирітство викликають у серці хлопчика інші почуття й настрої – і йому здається, що село почорніло і голубе небо помарніло. Все для хлопчика стало чужим, полилися з очей гіркі сльози – він відчув себе глибоко самотнім. Та піклування і чуйність дівчини зворушують дитину, вселяють радість у її юну душу:

...А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,
Та й почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала...
Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лани, гаї, сади!..

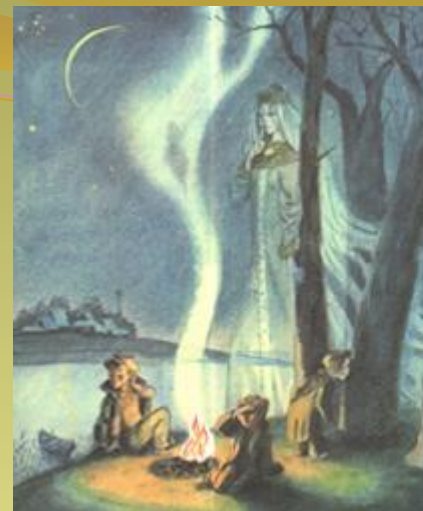
Глибоким гнівом проти кріпосницького лихоліття пройнятий вірш "І виріс я на чужині". Кріпосницька неволя призвела до того, що "чорніше чорної землі блукають люди", скрізь запустіння, злидні, туга. Малюючи уявну картину розквіту української землі, поет каже, що "воно б, може, так і сталось, якби не осталося сліду панського в Україні".

Уже з другої половини XIX ст. більшість поезій "Кобзаря" використовується у дитячому читанні як важливий виховний матеріал, як зразки поетичної творчості. Першим про педагогічне значення творів Шевченка прихильно відгукнувся К.Д.Ушинський у своїх "Педагогічних нотатках про Швейцарію". Визначний педагог В.Стоюнін включав у хрестоматії для молодших школярів уривки з поем "Катерина" і "Гайдамаки", поему "Іван Підкова". Відомий методист В.Острогорський відзначав, що поезія Шевченка вчить дітей вірно служити батьківщині, віддавати всього себе трудовому народові, з якого поет вийшов. Острогорський підкреслював, що поезія Шевченка виводить юнака з вузької сфери особистості, сім'ї, міста в сферу інтересу до суспільного життя. Він радив також знайомити дітей з біографією Шевченка, бо вони знайдуть у ній чимало повчального для себе.

Діти, читаючи твори Шевченка, знайомились з широкими картинами життя бідного народу, його боротьбою за краще життя. Юні читачі діставали з них глибокі знання про різні явища дійсності, під їх впливом пробуджувались у них симпатії до людей праці і антипатії до гнобителів. Це була сувора правда життя, змальована в яскравих поетичних образах натхненно і мужньо. Навчаючи дітей розуміти несправедливий суспільний лад тих часів, викликаючи в них глибокі почуття і роздуми, поезія Шевченка стала великою виховною силою. Твори поета полюбилися дітям різного віку. Багато разів виходили вони окремими книжками ("Вірші"; "Тече вода з-під явора"; "Зацвіла в долині червона калина"; "Вечірня зіронька"; "Малий Кобзар"; "Встала весна" і т.д.).

Шевченко Т.Г. Вечірня зіронька: вірші: – К.: Дитяче видавництво, 1960. – 20 с.: іл.

Шевченко Т.Г. Весна встала: вірші: – К.: Веселка, 1961. – 16 с.: іл.

Шевченко Т.Г. Тече вода з-під явора. – К.: Веселка, 1976. – 16 с.

Шевченко Т.Г. Тече вода з-під явора. – К.: Молодь, 1948. – 8 с.

Шевченко Т.Г. Тече вода з-під явора. – К.: Дитяча література УРСР, 1963. – 17 с.

Значна частина віршів та уривків з творів Шевченка, що увійшли у видання для дітей, належить до пейзажної лірики. Як високохудожні малюнки, присвячені зображенню чарівної краси української природи, такі вірші сприяють вихованню в дітей благородних рис характеру, любові до Батьківщини, до рідного краю.

Значення таких творів і уривків полягає ще і в тому, що вони привчають дітей спостерігати, помічати багатство барв навколишнього світу, багатство речей і явищ, спільне й відмінне між ними, своєрідність їх.

Водночас у творах описового характеру діти мають перед собою зразок того, як виражати словами бачене. Художній твір повинен допомогти дітям помічати все, що їх оточує, й уміти передати це словами. Твори Т.Г.Шевченка, великого майстра слова, дають багато для розвитку цих умінь у дітей, як, наприклад:

Он гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть понад ставом
Тихесенько собі купають
Зелені віти...
("Якби ви знали, паничі").

Ці й багато інших картин, при змалюванні яких використані метафори, порівняння та інші засоби образності, вчать дітей бачити світ і простими, звичайними словами розповісти про бачене.

Шевченко Т. Зацвіла в долині червона калина. — К.: Веселка, 1973. — 14 с., іл.

Шевченко Т. Зацвіла в долині червона калина. — К.: Веселка, 1969. — 12 с., іл.

Пейзажні твори Шевченка сповнені глибокого почуття, радісні, світлі, оптимістичні. Так, у маленькій поезії "Тече вода з-під явора" змальована квітуча, барвиста природа, коли червона калина пишається, явір молодіє, а в річці хлюпочуться качаточка. У картинах природи виражено настрій людини спостережливої і чулої до краси:

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо-любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.
Почула дівчина
І в білій свитині
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

("Зацвіла в долині червона калина").

Поет створює зорові образи (червона калина, біленька хатина), передає радісний настрій дівчини, співзвучний природі в час її розквіту.

Шевченко Т. Три літа: поезії: для середнього та старшого шкільного віку / Т.Шевченко; уклад., передм. та прим. В.Є.Шубравського; худ. оформ. В.І.Юрчишина. — К.: Веселка, 1987. — 191 с.: ілюстр.

Вірші та поеми, в яких гнівно засуджується феодально-кріпосницький лад, звучать мотиви народної боротьби за волю. Твори супроводжуються репродукціями графіки, малярства та автографів Тараса Шевченка.

У вірші «Ой діброво – темний гаю!» показано зміни барв у природі в різні пори року: зелений покрив змінюється золотистим, а потім білим. Для змалювання їх використано засіб уособлення: діброва-донька, про яку турбується люблячий батько – рік:

Раз укриє тебе рясно
Зеленим покровом, –
Аж сам собі дивується
На свою діброву...
Надивившись на доненьку
Любу, молодую,
Возьме її та й огорне
В ризу золотую...

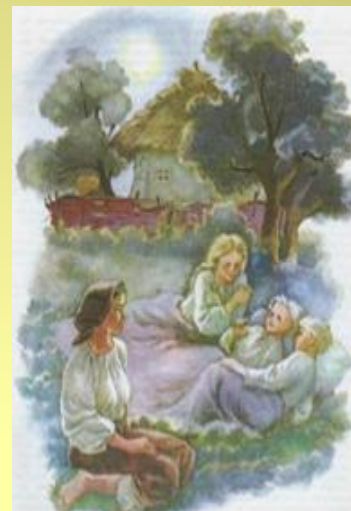

Популярними серед дітей є також уривки "По діброві вітер виє" (поема "Тополя") та "Дивлюся, аж світає" (поема "Сон"). У першому з них доля самотньої тополі серед поля порівнюється з долею одинокої сиротини, яка гине на чужині. У другому уривку – "Дивлюся, аж світає" – поет змальовує чудову й радісну картину чарівної української природи. Однак, спостерігаючи її, поет сумує, його душа рветься з жалю, коли він думає про тяжку долю покріпаченого селянства, про знущання над ним поміщиків-кріпосників. Цей уривок побудований на конкретному зіставленні картин природи і становища трудового народу. На фоні чудової природи поет бачить, що кріпосники латану свитину з каліки знімають, розпинають вдову за подушне, єдиного сина в військо віддають, – і цим досягає могутньої сили впливу на читача, на його почуття.

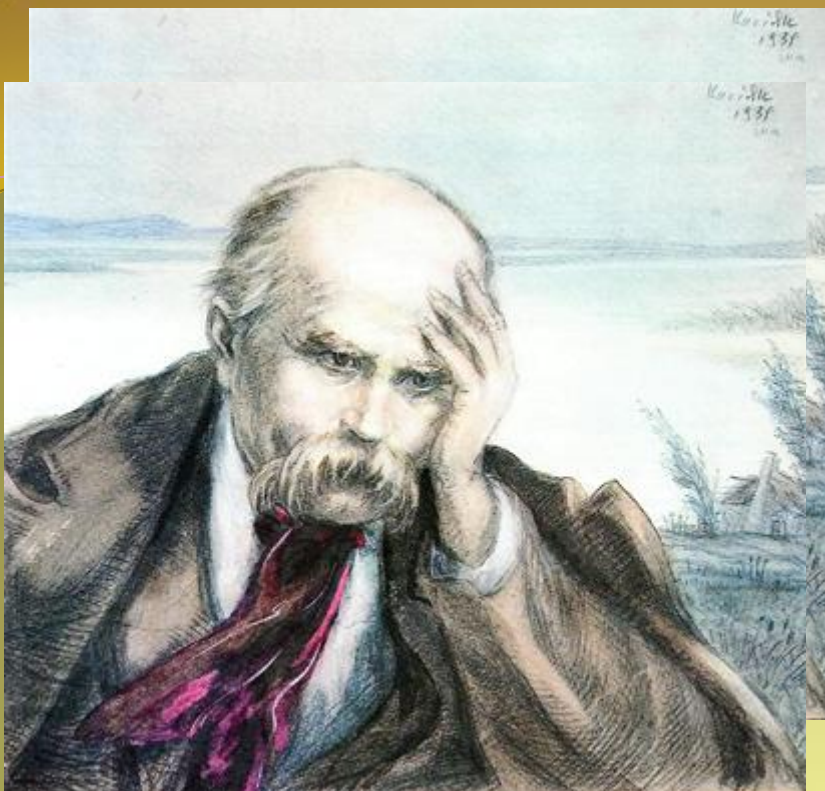

Васильченко С. В бур'янах. — К.: Веселка, 1989. — 56 с.

Васильченко С. В бур'янах. — К.: Веселка, 1985. — 42 с.

До кращих зразків Шевченкової лірики належить і "Заповіт", твір, в якому на всю силу проголошена ідея народної революції. Заповідаючи нащадкам поховати його "на Вкраїні милій", над широким Дніпром, поет водночас закликає їх порвати кайдани віковичного рабства і окропити святу волю ворожою кров'ю. Шлях до волі, стверджує він, лежить через народне повстання і боротьбу, жорстоку, кровопролитну. Тільки позбувшись ярма, народ може створити нову, велику, вільну сім'ю.

У цьому вірші, багатому на яскраві картини, відтворено могутнє наростання гніву народного, висловлено думки про майбутнє. Завдяки глибокому ідейному змістові і художній довершеності вірш став однією з найпоширеніших у народі пісень.

У дитяче читання ввійшли також деякі уривки з прозових творів Шевченка, зокрема передмова до повісті "Княгиня". Вона має характер ліричної новели, в якій з почуттям глибокої любові описано рідне подвір'я й село, де пройшло дитинство поета, розкішну природу в рідних поетові місцях, його мандрівки й блукання. У малого хлопчика виникали різноманітні запитання й інтереси, він хотів дізнатись про будову світу, його вабило на власні очі побачити залізні стовпи, що підпирають небо, побачити широкий світ.

Цей уривок відтворює атмосферу людяності і сердечності серед людей праці, їх любов до дітей. Чумаки, з якими зустрівсь хлоп'я, потурбувалися, щоб повернути його в рідне село, з почуттям доброзичливого гумору розмовляють вони з "мандрівником". Старша сестра, трохи погримавши на нього, кладе його спати й цілує. А хлопчик не може позбутись фантастичних уявлень про залізні стовпи і хоче розповісти про свою вигадку старшим, "здивувати" їх.

Шевченко Т.Г. Погляд через століття. Петриківський розпис: Альбом дитячих робіт.: К.: ФОП Дяченко А.В., 2010. – 32 с.: фото (укр.).

Шевченко Т.Г. – в кн.: Гоян Я. Титани нації.: Шевченко Т.Г., Франко І.Я., Леся Українка. Есе. – К.: Веселка, 2010. – с. 7-26, іл.

Шевченко Т.Г. Зоре моя вечірняя: Вірші / Худ. М.Компанець. — К.: Веселка. — 1985. — 15с.: іл.

Поет змалював тут типові картини з дитячого життя, художньо відтворив психологію дитини, її мрії, прагнення, настрої і вчинки. Під назвою "Залізні стовпи" цей уривок і увійшов у дитячу літературу.

Пройнята радісним світосприйманням і глибокою людяністю, ненавистю до несправедливого соціального ладу, поезія Шевченка кликала до активної дії й боротьби проти всякого зла, до боротьби в ім'я волі і щастя трудящих. Ці твори сприяють вихованню в дітей кращих моральних якостей, любові до народу, до своєї Батьківщини, до природи рідного краю.

Поезія Шевченка поклала початок реалістичній художній літературі для дітей на Україні. Вона давала дітям глибокі знання про тогочасну дійсність, відтворювала широку картину життя безправного, підневільного трудового народу, в ній на повний голос звучали передові визвольні ідеї. Водночас вона привертала увагу до багатства й краси народної поезії, вчила любити живе народне слово, показувала трудовий народ як творця і носія всього прекрасного на землі.

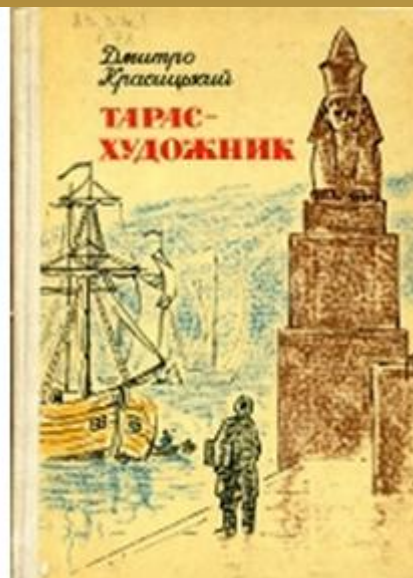
Творчість Шевченка збагачує знання наших дітей, сприяє формуванню їх поглядів, вихованню кращих почуттів. Вона дає зразки красивого в людській поведінці, у взаєминах між людьми і викликає в них почуття естетичного задоволення. Твори поета вчать дітей розуміти художню картину, образ, розвивають їх мову і мислення, виховують почуття обов'язку перед народом, перед Батьківщиною.

Майстер пензля

Ваші творіння належать усій
Україні
і промовлятимуть за неї вічно.
П.Куліш

Талант Т.Г.Шевченка втілювався не тільки у мистецтві слова, але й у живописі. Великий син українського народу, геніальний поет, мислитель, революціонер-демократ Тарас Григорович Шевченко, як художник займає одне із самих почесних місць в українському образотворчому мистецтві. Шевченко був одним із перших художників, які прокладали новий реалістичний напрям, основоположник критичного реалізму в українському мистецтві.

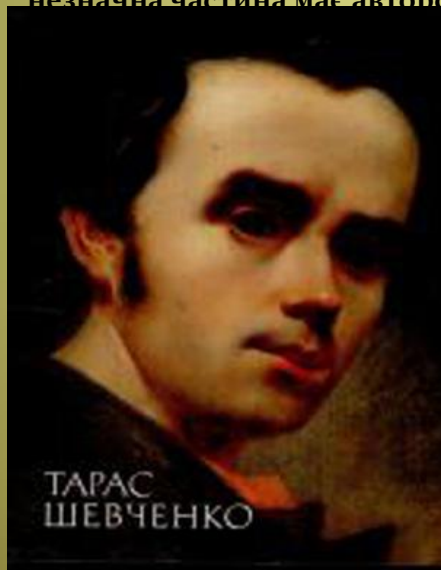

Антонович Д.В. Шевченко – маляр. – К.: Україна, 2004. – 272 с.
Дмитро Красицький. "Тарас – художник", Видавництво дитячої літератури "Веселка", Київ, 1973.

Дмитро Филимонович Красицький, правнук Катерини, сестри Т.Г.Шевченка, у своїй творчості відтворює образ великого Кобзаря, змальовує умови життя та середовище, у яких минали дитячі та юнацькі роки Тараса Шевченка до викупу його з кріпацької неволі.

На сьогодні збереглося 835 творів, що дійшли до нашого часу в оригіналах і частково в гравюрах на металі й дереві російських та граверів з інших країн, а також у копіях, що їх виконали художники ще за життя Шевченка. Уявлення про мистецьку спадщину Шевченка доповнюють відомості про понад 270 втрачених і досі не знайдених робіт. Живописні й графічні твори за часом виконання датуються 1830–1861 роками й територіально пов'язані з Росією, Україною і Казахстаном.

За жанрами – це портрети, композиції на міфологічні, історичні та побутові теми, архітектурні пейзажі й краєвиди. Виконано їх у техніці олійного письма на полотні, а також аквареллю, сепією, тушшю, свинцевим олівцем та в техніці офорта на окремих аркушах білого, кольорового та тонованого паперу різних розмірів, а також у п'ятьох альбомах. Значну частину мистецької спадщини Шевченка становлять завершені роботи, але не менш цінними для розуміння творчого шляху й розкриття творчого методу художника є й його численні ескізи, етюди, начерки та навчальні студії. З усіх творів лише незначна частина має авторські підписи, написи і ще менша – авторські дати.

Тарас Шевченко. Живопис, графіка: альбом / [авт.-упоряд. Д.В.Степовик]. – К. : Мистецтво, 1984. – 18 с.: 134 іл.

Із великого художнього доробку геніального українського поета та художника Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) у альбом відібрано 134 картини, малюнки та гравюри, які відображають основні етапи творчості майстра.

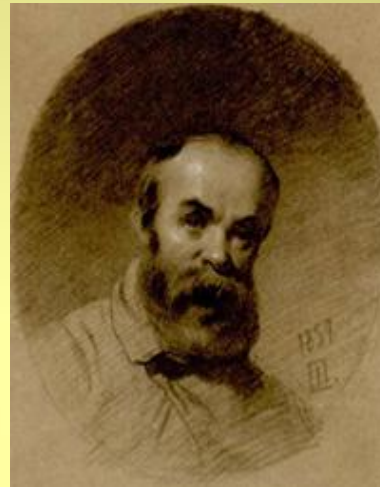
Загальновідомо, що Шевченко був одним із зачинателів і першим видатним майстром офорту у вітчизняному мистецтві. Сам він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами графічного зображення. Тарас Григорович Шевченко є автором понад тисячі творів образотворчого мистецтва станкового живопису, монументально-декоративного розпису, графіки, скульптури, він був великим майстром акварелі, олії, пера, офорту, малюнка олівцем. Твори Шевченка – художника досліджено, класифіковано, оцінено не раз. Можна довго сперечатись про академізм, романтизм, гуманізм, реалізм в його творчій манері, але його творіння такі ж безсмертні, як безсмертний народ що породив великого художника і поета.

"На тебе дивлюся, на тебе молюсь". / Упоряд. В.А.Оваденко. – К.: Слов'янський град, 2002. – 24 арк. Духовний безмір Шевченка – Поета і Художника, Людини й Особистості... Одважимося зануритися в нього ще й ще раз. Маємо на те найвище – успадковане передовсім українством і ширше – слов'янством – право. Скористаймося цією неоціненною родовою розкішшю сповна – і станемо водночас на дві голови вищими, наблизившись ще хоч на крок до свого національного Генія і Пророка – кришталеву чистого, як дитяча сльоза, у всіх доступних людських вимірах. А найперше – у ставленні до жінки, матері, дружини, судженої...

Тарас Шевченко – відомий у світі, в першу чергу, як митець слова. Однак це аж, ніяк не зменшує його слави, як художника. Та найперше, його постать можна окреслити як борця, який став символом української нації. У його творчості поезія і живопис тісно пов'язані між собою. Свого часу відомий художник Леонардо да Вінчі стверджував, що "малярство – це німа поезія, а поезія – промовисте мистецтво". Природа щедро наділила кріпацького сина не лише поетичним даром, а й талантом художника, які ніколи не зраджували йому, навіть у години страждань і тяжкої неволі. Для Шевченка живопис став потребою, вираження його творчого духу.

Автопортрети

Мистецька спадщина Тараса Шевченка для нас не менше цінна, ніж його поезія. Не будемо забувати, що саме природній дар малювання прокинувся в ньому найпершим і вивів його з безодні кріпацького стану в мистецьку еліту. Його художня творчість різноманітна. Вже за життя Шевченко мав заслужену славу видатного портретиста. Він виконав також великі серії пейзажів, архітектурних замальовок (в тому числі з української старовини), книжкових ілюстрацій. Він першим з українців опанував техніку офорту і створив у ній ряд видатних композицій.

Найбільшою цінністю музейної колекції є оригінали офортів Т.Шевченка із серії "Живописная Украина" (1844). Шевченка без перебільшення можна назвати геніальним художником. У його картинах відбилися вся глибина і самобутність його особистості. Бо він був гуманістом та інтернаціоналістом, не мав ані краплини національної зарозумілості чи упередженості проти інших народів, любив Україну, за неї стояв непохитно, і себе віддав не тому що хотів її підняти над іншими народами, а тому що хотів бачити її рівною з іншими у сім'ї світовій – "сім'ї вольній, новій".

П.Енгельгард

В.Жуковський

У 1828 році Шевченко стає наймитом Павла Енгельгарда, багатого росіянина дворянського походження. Енгельгарди були своєрідними тогочасними олігархами, адже їхня родина входила у четвірку найбагатших українських сімей. Павло Енгельгард закріпив талановитого хлопця і вирішив зробити з нього свого придворного живописця (тоді ж було модно) і спершу взяв його з собою у мандрівку до Вільно, де Шевченко ймовірно навчався у професора малювання віленського Університету Рустемеса.

Одна з картин того періоду – "Погруддя жінки", написана простим олівцем у 1830 році, Тарасу тоді було всього 16 років. Можливо ця гарна мрійлива панянка на картині була одною з його муз, хто зна...

У майстерні Карла Брюллова відбувається його подальше мистецьке формування. В цей період Тарас знайомиться із творчістю відомих майстрів світового живопису: Рембрандтом, Рубенсом, Ван-Дейком, Веласкесом. А одною із заповітних Шевченкових мрій, якій так і не вдалося здійснитись було відвідати Італію та познайомитися із великим італійським мистецтвом епохи ренесансу. Шевченко закінчує академію мистецтв одним із кращих студентів, а його художні твори отримують різні премії та винагороди.

Заходами передових діячів російської та української культури цей портрет було розіграно в лотерею. Одержані 2500 крб. Викуплено Т.Шевченка з кріпацької неволі у поміщика Енгельгарда.

На час доленосної для юного Тараса зустрічі з Іваном Сошенком того важко було назвати художником. Він лише навчався на другому курсі Академії художеств і, як згодом сам розповідав, мало чим міг допомогти землякові: "Да и чем мог пособить его горю я, бедный труженик-маляр, работавший непрерывно из-за куска насущного хлеба, без связей, без протекции, без денег?" Однак не даремно Петербург тих часів жартома називали "колонією освічених малоросів", більшість із яких не цуралися свого земляцтва, хоч, зрозуміло, вони чітко розділялися за соціальним становищем.

На щастя, як засвідчує Сошенко, "я был хорошо знаком с известным малороссийским писателем Е.Гребенкою. С ним-то я прежде всего посоветовался, каким образом помочь нашему земляку. Гребенка принял близко к сердцу мое предложение". Варто згадати, що вечори у вже відомого і популярного письменника Євгена Гребінки були чи не найдемократичнішими. На них приходили як молоді митці-початківці, так і сановні "малороси". Як засвідчує один із найвідоміших літописців мистецького життя столиці Іван Панаєв, у Гребінки збиралося "многочисленное общество и между прочим Шевченко, который начинал уже пользоваться большой популярностью между своими соотечественниками".

Саме завдяки Євгенові Гребінці відбулося знайомство Шевченка із всесильним, за відгуками сучасників, конференц-секретарем Академії художеств Василем Григоровичем, який був родом із Полтавщини. Це про нього поет згодом написав у вступі до поеми

"Гайдамаки":
Якби не він
спіткав мене
При лихій годині,
Давно б досі заховали
В снігу на чужині.

Зацікавившись долею талановитого земляка, Григорович представив його найвідомішим художникам, серед яких син ніжинського грека Олексій Венеціанов та знаменитий Карл Брюллов. Саме останній залучив до справи звільнення Шевченка з рабства Василя Жуковського – видатного російського поета, званого "ходатаєм у справах скривджених" і... вельми впливового у сановних колах наставника престолонаслідника Олександра Миколайовича.

Нині нам важко уявити, яке величезне враження на сучасників справила знаменита картина Карла Брюллова "Останній день Помпеї", що прославила ім'я геніального митця на всю Російську імперію. Художник сподівався, що його відомість і слава дадуть змогу вмовити заможного поміщика Енгельгардта, який навряд чи сам знав точний лік тисячам своїх кріпаків, відпустити одного з них на волю. Однак чужий до будь-яких сентиментів кріпосник навіть не зрозумів, про що йдеться. Більше пощастило прагматичнішому придворному живописцеві Венеціанову, якому далекий від "філантропії" Енгельгардт прямо заявив, що готовий відпустити Шевченка на волю... за 2500 рублів! Ціна для тих часів нечувана, бо зазвичай навіть за обдарованих художнім хистом кріпаків, які згодом навчалися в Академії художеств, просили приблизно 1000 рублів.

К.П.Брюллов

І.М.Сошенко

Звісно, можна обурюватися жадібністю поміщика, хоч із ринкових позицій зрозуміти його можна, бо після чотирьох років навчання у "живописних справ цехового майстра" Василя Ширяєва талановитий юнак приносив і "орендареві", і законному власникові солідний прибуток. Не зайве згадати, що ширяєвська артіль брала участь у розписуванні інтер'єрів знаменитого Великого театру в Петербурзі та двох головних адміністративних установ Російської імперії – Сенату і Синоду. Причому аж ніяк не малозначущих допоміжних приміщень. Так, наприклад, у Великому театрі Ширяєв і його головний рисувальник Шевченко розписали зал для публіки, парадні сходи, аванзали імператорської та міністерської лож, виконавши робіт на величезну за мірками того часу суму – 21 тисячу рублів.

Крім того, відпускаючи Шевченка на свободу, Енгельгардт мав достроково розірвати договір із Ширяєвим, сплативши йому відповідну неустойку. Втім, на думку дослідників, скупість "живописних справ майстра" зіграла з ним злий жарт, бо, прагнучи викупити у власника-кріпосника "живу душу" якнайдешевше, Ширяєв применшував хист свого помічника, чим сам себе покарав. Не даремно вже наступного дня після викупу Шевченка його "орендар" змушений був розірвати контракт на розпис інтер'єрів ще кількох петербурзьких театрів. Більш того, зустрічаючись із Сошенком, Ширяєв звинувачував його в пограбуванні, бо втрата Шевченка, мовляв, обернулася для цехового майстра багатотисячними збитками.

Та найдраматичніші події розгорілися довкола проведеної у Свят-вечір 24 грудня 1837 року в Анічковому палаці Санкт-Петербурга лотереї, в ході якої члени "августійшої родини" розігравали написаний Карлом Брюлловим портрет Василя Жуковського. Відомий дослідник біографії Шевченка Петро Жур свого часу дійшов висновку, що Кобзаря "було звільнено не лише за гроші, виручені від лотереї, проведеної в царській сім'ї". Він довів, що Шевченка викуплено "раніше, ніж зібрано гроші за лотерейні квитки".

Нині вже документально підтверджено, що цариця згодилася внести на лотерею 400 рублів, її діти – велика княгиня Марія Миколаївна та престолонаслідник Олександр – по 300 рублів. А Енгельгардт підписав відпускну Шевченкові 22 квітня 1838 року лише після того, як сповна отримав усю запрошену ним суму – 2500 рублів. Не менш промовисто, що знаменитий брюлловський портрет Жуковського ввійшов до залишеної після смерті художника спадщини, що перейшла до його брата Олександра Брюллова. Зрозуміло, що це могло статися лише за однієї умови: лотерея не відбулася, і полотно, відповідно, не дісталось нікому з царської родини.

Не зайве нагадати про принциповість Брюллова у питаннях оплати створених ним полотен, що підтверджує історія із придбанням імператрицею його картини "Бахчисарайський фонтан", яка залишалась у майстерні митця аж до повної оплати вінценосною особою її замовлення. Отож, на переконання сучасних дослідників, кошти на звільнення Шевченка внесли самі ініціатори його викупу – Брюллов, Жуковський та їхні найближчі друзі. Щоб не ставити талановитого юнака у незручне становище, правди йому не розповіли, а тому Кобзар вважав, що завдячує волею нібито успішно проведеній лотереї.

Великий Тарас свято шанував свого рятівника Василя Жуковського і навіть присвятив йому одну з найкращих поем – "Катерину".

Фрагмент картини "Молодий Тарас Шевченко в майстерні у К.П.Брюллова". Г.С.Меліхов, 1947 р.

Не зайве нагадати про принциповість Брюллова у питаннях оплати створених ним полотен, що підтверджує історія із придбанням імператрицею його картини "Бахчисарайський фонтан", яка залишалась у майстерні митця аж до повної оплати вінченосною особою її замовлення. Отож, на переконання сучасних дослідників, кошти на звільнення Шевченка внесли самі ініціатори його викупу – Брюллов, Жуковський та їхні найближчі друзі. Щоб не ставити талановитого юнака у незручне становище, правди йому не розповіли, а тому Кобзар вважав, що завдячує волею нібито успішно проведеної лотереї.

Великий Тарас свято шанував свого рятівника Василя Жуковського і навіть присвятив йому одну з найкращих поем – "Катерину".

Катерина

Надзвичайно чуттєвою та ніжною є втілення його улюбленої героїні Катерини в однойменній картині. Трагічна доля української жінки завжди хвилювала Шевченка. Ще за часів кріпацтва він на власні очі спостерігав, як ламає жіночі долі несправедливий царський режим. Поет розумів і співчував українській дівчині, яка природою створена для кохання й милування. Українська краса – нечувана сила, ушлявлена у народних піснях, баладах, де майже кожна дівчина чорноброва, кароока, порівнюється із тополею, рожею, калиною. Та завжди знайдеться хтось, кому треба сплюндрувати цю красу, понівечити. Так і в житті. Дівчата, які тільки і мають можливість проявити свої почуття, коли молоді і не переобтяжені турботами родини, панщини. Знаючи долю матері, спостерігаючи за життям інших жінок, жахаючись від майбутнього своєї сестри, Тарас Шевченко прагнув не лише силою слова, а й пензлем показати трагізм життя українського жіноцтва. Картина "Катерина". Десь за спиною звучать слова "Кохайтесь, чорнобриві...". А на полотні оживає й іде босоніж вродлива молода дівчина. Ступає повільно, невпевнено. Похилила голову, уквітчану квітами та стрічками, опустила свої очі додолу, стримуючи біль та розпач.

І чого ж така вродлива, така юна і невинна дівчина може страждати? Що принесло їй біду?

Доля – примхлива пані. Катерина була не першою і не останньою серед сотень таких же дівчат, що, покохавши, замість щастя вже з першої хвилини зустріли лише сором та осуд від громади. Віра у щирість почуттів коханого, прагнення до щастя і переконаність, що любов не може бути гріхом, приводить дівчину до трагедії. На задньому плані можна помітити постать москаля – зрадника, що хоче чимшвидше наживати п'ятами на своєму коні і віддатися новим розвагам. Він лише зрідка обертається, щоб поглянути на покинуту та зганьблену Катерину. Ніщо його не турбує – ні сором, ні докори сумління. Поряд чоловічий образ – сивий чоловік у білій свиті, що скося позирає на дівчину і який уособлює суспільну думку, що осуджує і зневажає ту, яка пішла за коханням, забувши про обов'язок та честь.

У картині сплелосся все: і крах сподівань, і зневіра у майбутньому, і відчай, і, може, огида до свого становища, і сором, і ненависть до власного минулого. Завжди проймаєшся великим співчуттям до долі Катерини, яка уособлює собою всіх дівчат-покриток того часу, бо в її образі втілені одвічні жіночі страждання. Це образ України, високої і пречистої, але ж нещасливої, багато років гнаної недолею по тяжких життєвих манівцях. Тож, недарма саме цей живописний твір Тараса Григоровича вважають одним із найвизначніших у всій його творчості. Шевченкова "Катерина" – святина, образ зневіреної українки, образ пречистої України.

З 1838 по 1845 роки Шевченко навчався в петербурзькій академії мистецтв, виявивши неабиякі здібності у живописі маслом, аквареллю, малюнку олівцем. Коли його ім'я вже здобуло певної слави, меценат Григорій Тарновський купує його картину "Катерина", поклавши початок своїй українській колекції.

У 1843-1844 роках Шевченко працює над серією офортів "Мальовнича Україна". Тарас покидає Петербург та відправляється у свою мандрівку Україною під час якої малює низку гарних українських пейзажів. Повернувшись у 1845 році після закінчення Академії в Україну, Шевченко працює художник в Археографічній комісії аж до свого арешту.

У 1847 році Шевченко отримав замовлення написати портрет молодої княгині Катерини Кайкаутової, ніжна та юна жінка, яка страждала від деспотизму свого чоловіка, викликала співчуття та симпатію художника. Вже закінчивши свій портрет, він довго її згадував і навіть передбачив у повісті "Княгиня" (вже написану у засланні), її швидку смерть. Цей образ був його останньою згадкою про свободу – при поверненні з маєтку князя на нього вже чекали жандарми, в яких був наказ арештувати Шевченка за активну участь у Кирило-Мефодійовському товаристві (створеному для боротьби проти кріпацтва) та за "обурливі" твори. Вирок був єзуїтським, Шевченка віддано у солдати із заборonoю писати та малювати. Всупереч цій заборони Шевченко під час заслання у Казахстан багато малював, і став першим живописцем цього краю. З великою симпатією і теплотою малював він побут казахів і через це користується величезною повагою казахів аж до сьогодні.

Завдяки допомозі та сприянню місцевої прогресивно налаштованої інтелігенції він зміг напівлегально займатися творчістю. 10 років провів Шевченко у засланні, спочатку у Орський фортеці, потім у Новопетровському форті і тільки у 1857 році, вслід за смертю російського царя Миколи Першого завдяки енергійним клопотанням його друзів у Петербурзі він отримав довгоочікуване помилування.

А це одна з кращих його картин пейзажного напрямку – "Пожежа в степу", написана 1848 році під час степового переходу із Орська до Аральського моря, коли Шевченко став очевидцем дивовижного вражаючого видовища – велетенського полум'я, від підпаленої казахами сухої трави.

Останні роки життя, Тараса Григоровича, вже після звільнення, були відзначені найбільшими досягненнями не тільки в поезії, але й у живописі та графіці. У вересні 1860 року Академія мистецтв удостоїла Шевченка звання академіка гравюри. Саме в ці важкі роки мистецтво Шевченка-художника досягає незвичайної глибини, окрашене особистими стражданнями воно ще більше починає звертатися до вічних тем. Серед майже 400 робіт того періоду виділяються акварельні пейзажі, зроблені під час експедиції географа А.І.Бутакова, до якого завдяки щасливому провидінню Тарас потрапив художником. Шевченко дуже любив природу і був прекрасним пейзажистом.

"Живописна Україна" – задум видання виник у Шевченка ще 1843 р. під час його мандрівки Україною, про що свідчать його малюнки й ескізи зроблені під час цієї подорожі. Цей задум Т.Шевченка з ентузіазмом підтримали його однодумці. Ідею створення видання, а згодом і його розповсюдження гаряче підтримала княжна В.Рєпніна.

Оскільки Шевченко був не просто видатним художником, а видатним українським художником, в його малярство потужно втрутилась політика. Невдачі зазнав його мистецький проект "Живописна Україна" (через 30 років цей проект знайшов неначе продовження у Наполеона Орди, який створив велику серію рисунків польських пам'яток України).

Художник ставився до образотворчого мистецтва з глибокою щирістю, воно приносило йому розраду в гіркі хвилини його життя. В наш час його роботи, крім автобіографічного, мають ще й історичне та етнографічне значення. Прекрасно виконані малюнки окреслюють художні смаки та прагнення Шевченка, і є немовби паралеллю до його віршів, служачи ілюстраціями до життя поета. Легендарний Кобзар, залишив нам у спадок свої чудові художні та літературні твори, які надихають та будуть надихати ще не одне покоління українців.

"На тебе дивлюся,
За тебе молюся"

Жіноцтво, яке оточувало Тараса Шевченка, його сердечні почуття, його музи, що надихали великого поета, художника на створення геніальних поезій і невмирущих полотен, про музу всього його життя, якою була для нього Україна.

Любов є життєдайний вогонь у душі людини.

І все, що створено людиною під впливом цього божественного почуття, відзначено печаттю життя і поезії.

(Тарас Шевченко).

Через усе життя Тарас проніс не тільки історичні розповіді діда, а й зберіг у своїй душі пам'ять про дитяче найперше, найщиріше кохання до милої серцю дівчини Оксани.

Оксана Коваленко

Т.Г.Шевченко. Портрет Ликери

Полусмакової Портрет В.М.Репніної

Т.Г.Шевченко. Портрет Маєвської Портрет Г.І.Закревської
Т.Г.Шевченко

Портрет М.В.Максимович Портрет Катерини Абази

Пейзажі

Т.Г.Шевченко – неперевершений майстер пейзажу. Чарівна природа і на малюнках, і в ліричних творах є контрастом до важких соціальних умов життя. Поезія і живопис у творчості Т.Г.Шевченка нерозривно пов'язані. У живописі він був поетом, у поезії – живописцем. Малювання й поезія стали для Шевченка життєвою потребою, вираженням його творчої індивідуальності. До нас дійшло 240 поетичних творів великого Кобзаря і 1200 мистецьких робіт художника.

Пісенна спадщина Кобзаря

Зоре моя вечірняя: Українські романси. – К.: Дніпро, 1982. – с. 58-87 (Тарас Шевченко).

Правдюк О. Пісні великого Кобзаря. – К.: "Наукова думка", 1964. – 396 с.

Реве та стогне Дніпр широкий

Повісло

Реве та стогне Дніпр широкий.
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі.
Горами хвилі підійма } 2р.

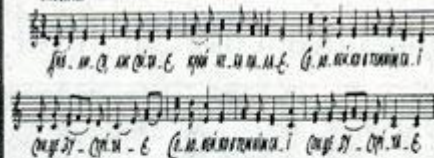
І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав. } 2р.

Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів. } 2р.

Дивлюся, аж світає

Повісло

Дивлюся, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає. } 2р.

Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Між ярами над ставами
Верби зеленіють } 2р.

Саді рясні похилились,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем. } 2р.

І все то те, вся країна
Повита красою,
Зеленіє, вмивається
Дрібною росою } 2р.

Бандуристе, орле сизий

Старує

БАН . ДУ . РИС . ТЕ , ОР . АЕ СМ . ІДІЙ! ДОБ . РЕ ТО . АІ ,
 БОА . ТЕ ! МА . ЕШ КРИ . ЛА , МА . ЕШ СМ . ІУ , Е ВО . ЛН . АІ .
 ТА . ТН , МА . ЕШ КРИ . ЛА , МА . ЕШ СМ . АІ , Е ВО . ЛН . АІ . ТА . ТН .

Бандуристе, орле сизий!
 Добре тобі, брате:
 Маєш крила, маєш силу,
 Є коли літати. } 2р.

Тепер літиш в Україну —
 Тебе виглядають.
 Полетів би з тобою,
 Та хто привітає. } 2р.

Садок вишневий коло хати

Солов'є

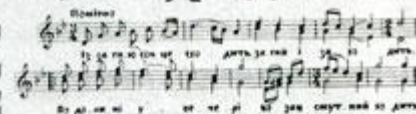
СА . ДІВ . КОЛО . ХА . ТИ . ВО . ДІ . ТА . ТН , МА . ЕШ КРИ . ЛА , МА . ЕШ СМ . АІ , Е ВО . ЛН . АІ . ТА . ТН .

Садок вишневий коло хати,
 Хрущі над вишнями гудуть,
 Плугатарі з плугами йдуть,
 Співаючи ідуть дівчата,
 А матері вечерять ждуть.

Сім'я вечеря коло хати,
 Вечірня зіронька встає.
 Дочка вечерять подає,
 А мати хоче научати,
 Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
 Маленьких діточок своїх,
 Сама заснула коло їх.
 Затихло все... Тільки дівчата
 Та соловейко не затих.

Із-за гаю сонце сходить

Із-за гаю сонце сходить,
За гай і заходить.
По долині увечері
Козак смутний ходить. } 2р.

Ходить він годину, ходить,
Ходить він і другу.
Не виходить чорнобрива
Із темного лугу. } 2р.

Не виходить зрадливая...
А з яру та з лісу
З собаками та псарями
Іде пан гульвіса. } 2р.

Цькують його собаками,
Крутять назад руки
І завдають козакові
Смертельної муки. } 2р.

У льох його, молодого,
Той пан замикає...
А дівчину покриткою
По світу пускає. } 2р.

Тече вода з-під явора

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.

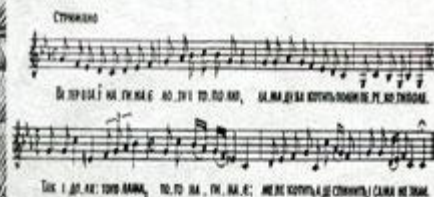
Пишається калинонька,
Явір молодіє,
А кругом їх верболози
І лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
Та попід горою.
Хлопощуться качаточка
Поміж осокою.

А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Вітер в гаї нагинає

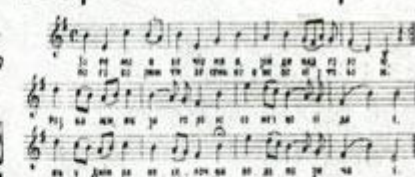

Вітер в гаї нагинає
Лозу і тополю,
Лама дуба, котить полем
Перекотиполе.

Так і доля: того лама,
Того нагинає;
Мене котить, а не спинить
І сама не знає.

Зоре моя вечірняя

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою.
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
Сонечко сідає.
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає.
Як широка сокорина
Віти розпустила...
А над самою водою
Верба похилилась,—
Аж до воді розіслала
Зелені віти,
А на вітах гойдаються
Нехрещені діти.

"Заповіт" Тараса Шевченка – це звернення до народу. Написаний він 25 грудня 1845 році в Переяславі. Вірш має великий вплив на українську культуру. Він був покладений в основу музичних творів. Перекладений "Заповіт" 150 мовами світу, а образ степової гори – могили став національною святинєю.

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,

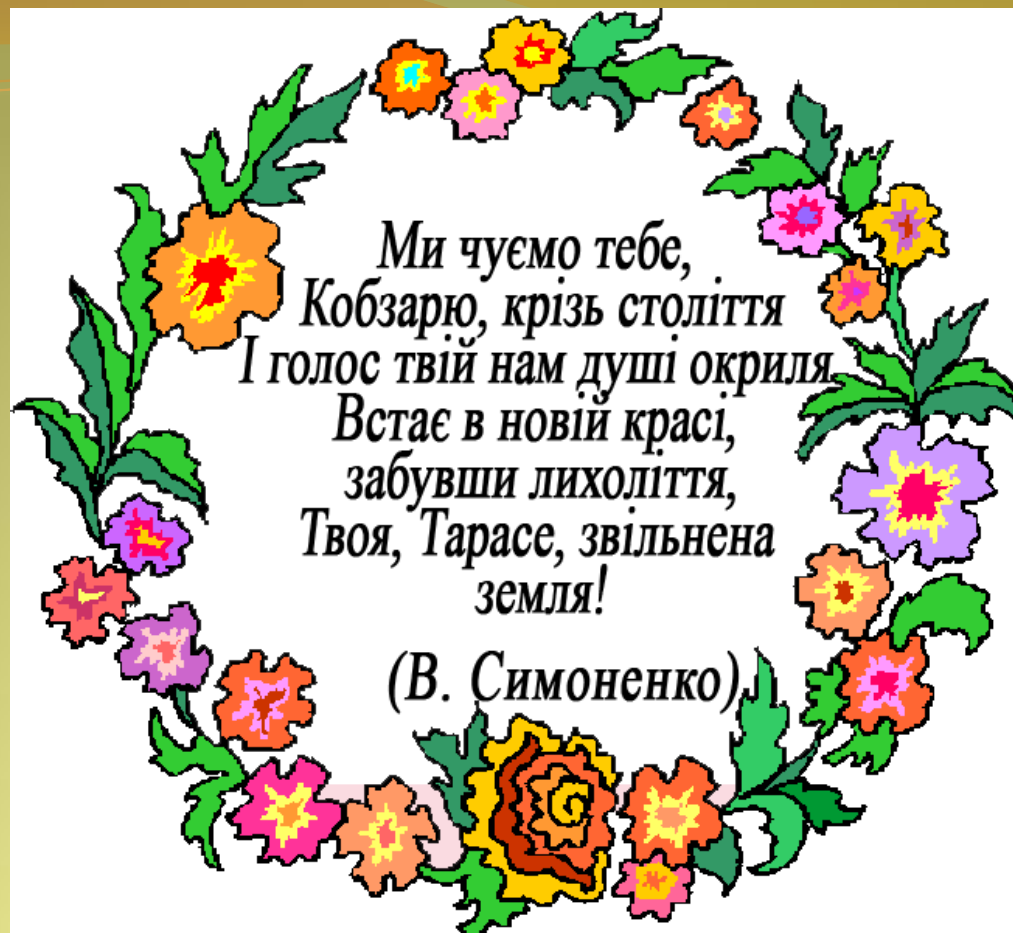
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

Поховайте та вставляйте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Детская библиотека г.Вилково